

Ο Ν Ο Υ Μ Α Σ

ΕΦΗΜΕΡΙΔΑ
ΠΟΛΙΤΙΚΗ - ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ - ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ
ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΗ Δ. Π. ΤΑΓΚΟΠΟΥΛΟΣ

Ένας λαός θρόνεται ήμα
δείξη πώς δὲ φοβῆται τὴν
ἀλήθεια—ΨΥΧΑΡΗΣ.

Κάθε γλώσσα ἔχει τοὺς φου-
κοῦς τῆς καρῆς.
ΒΗΛΑΡΣ

ΧΡΟΝΙΑ Η'.

ΑΘΗΝΑ, ΚΕΡΙΑΚΗ 20 ΤΟΥ ΘΕΡΙΣΤΗ 1910

ΓΡΑΦΕΙΑ: ΔΡΟΜΟΣ ΖΗΝΩΝΗ ΑΡΙΘ. 2

ΑΡΙΘΜΟΣ 397

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

- ΑΘΗΝΙΩΤΗΣ. Ἀθηνιώτικα γράμματα.
- ΛΕΚΑΣ ΑΡΒΑΝΙΤΗΣ. Στὴν Κωστήν Μακρίδην (ἐπίγραμμα).
- » » Σιβατοπουλειάδα.
- ΜΑΞΙΜΟΣ ΔΩΡΟΣ. Τονεῖο.
- ΑΡΓΥΡΗΣ ΕΦΤΑΛΙΩΤΗΣ. Φυλλάδες τοῦ Γεροῦ (συνέχεια).
- ΒΑΜΟΝΤΟΣ ΖΑΛΟΥ. Ἡ πεταλούδα (μετὰφρ. Ν.Π.)
- Ο ΚΡΙΤΙΚΟΣ ΤΟΥ ΚΟΥΜΑ. Θεατρικά—«Ἡ Ἀ-δαλφία».
- ΒΙΡΗΝΗ ΛΕΒΑΝΤΗ. Ἐλιμμένοι ἐνοίκαλοι.
- Θ. ΝΙΚΟΛΑΟΥΔΗΣ. Νύμφησυνα.
- ΚΩΣΤΗΣ ΠΑΣΑΓΙΑΝΗΣ. Ἀπὸ τὴν ἀφορμὴ ἑνὸς ἀπρε-
που μνημόσυνου.
- ΠΑΡΑΓΡΑΦΑΚΙΑ—ΤΟ ΖΗΤΗΜΑ ΜΑΣ—ΒΑΡ-
ΒΑΡΟΠΑΖΑΡΟ—Ἡ ΚΟΙΝΗ ΓΝΩΜΗ—Ο, ΤΙ ΘΕΛΑΤΕ
—ΧΩΡΙΣ ΓΡΑΜΜΑΤΟΣΗΜΟ.

ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΦΟΡΜΗ

ΕΝΟΣ ΑΠΡΕΠΟΥ ΜΝΗΜΟΣΥΝΟΥ

Φωτισμένα στοχάστηκε τὸ ζακυνθινὸ περιοδικὸ «Αἱ Μούσαι» ἀφιέρωση ξεχωριστὸ φύλλο στὸ μνη-
μόσυνο τοῦ ποιητῆ Σπήλιου Πασαγιάννη πού μᾶς
τὸν πῆρε ὁ θάνατος μέσα σὲ ὅλη τὴν ὀρμὴ τῆς νιό-
της του, μέσα σὲ ὅλο τὸ ἀνθίσμα τῆς τέχνης του.

Ἄτυχο στάθηκε τὸ ζακυνθινὸ περιοδικὸ «Αἱ
Μούσαι» πού βρέθηκε ὁ ἀδερφός του πεθαμμένου ποιη-
τῆ, φημισμένος ποιητῆς καὶ τοῦτος, ὁ φίλος μου
Κωστής Πασαγιάννης, παίρνοντας ἀφορμὴ ἀπὸ τὸ
θάνατο τοῦ ἀδερφοῦ του, νὰ μιλήσῃ, καθὼς μίλησε,
γιὰ κάποιους ἀνθρώπους, καὶ ἀπὸ τοὺς πρὸ τιμημένους
ἀνάμεσὸ μᾶς. Τὸ κρίμα τῶν ἀνθρώπων τούτων εἶναι,
ἔχει πὼς εἶπαν τίποτε κακὸ γιὰ τὸν πεθαμμένο
ποιητῆ, μὰ πὼς δὲν εἶπαν, ὡς τὴν ὥρα τίποτε,
ἀπὸ τὴν ἀφορμὴ τοῦ θάνατου ἐκείνου, μήτε καλὸ,
μήτε κακὸ. Νὰ μιλήσῃ καθὼς μίλησε, καὶ μὲ ἀ-
νόητο πείσμα, καὶ γιὰ ἕναν ἄνθρωπο, ἀπὸ τοὺς
πρώτους μέσα στὰ γράμματα, πού δὲν τὸ εἶδε μὲ
καλὸ μάτι τὸ ἔργο τοῦ ποιητῆ ὅσο ζοῦσε, καὶ πού,
ζωηρός καθὼς εἶναι σὲ ὅλα του, ζωηρὰ λένε πὼς
φανέρωσε καὶ τὴν ἀποδοκιμασίαν του πρὸς τὸ ἔργο
ἐκείνο.

Ὁ πόνος τὴν ἐξευγενίζει τὴν καρδιὰ τοῦ στοχα-
στικοῦ καὶ ὁ σπαραγμὸς τοῦ θάνατου ἀνοίγει στὸ
τέλος γαληνότερα τὰ μάτια τῆς ψυχῆς πρὸς βαθύ-
τερα ξαγναντέματα. Ἐδῶ ὁ κανόνας δὲν εἶχε πέ-
ραση. Ὁ Κωστής Πασαγιάννης, ὁ, καθὼς τότε γνώ-
ρισκα, εὐγενικός καὶ μετρημένος, μυρολογώντας τάχα
τὸν ἀδερφό του, μίλησε γιὰ μένα, σὰ νὰ τὸν εἶχε

χτυπήσει χτύπημα ἢ μεγάλης κουταμάρας ἢ μεγά-
λης προστυχιάς.

Ἐνας συγγραφέας σὰν τὸν Καρκαβίτσα, τὰ εἶπε,
λέει, ἀριστουργήματα τὰ διηγήματα τοῦ ἀδερ-
φοῦ του· τὰ εἶπε κάπου· πὼς καὶ γιατί, δὲν τὸ
ξέρουμε. Scripta manent! Μὰ τοῦ φτάνει ὁ λό-
γος τοῦ Καρκαβίτσα, καὶ ἀπάνου στὸ λόγο τοῦτο
στηρίζεται γιὰ νὰ τὰ βάλῃ μὲ τοὺς ἄλλους πού
σπαζάν. Μὰ πὼς δὲν τοῦ φτάνει καὶ ἡ δική μου,
καθὼς γράφει ἀπροφορικὰ πολλὰς φορὰς ἐκφρασμένη
ἀνεπιφύλαχτη γνώμη μου γιὰ τὸν ἀδερφό του καὶ
γιὰ τὸ ἔργο του γιὰ νὰ μὲ ἀφήσῃ ἡσυχῶ, καθὼς
ἀφήσε ἡσυχῶ καὶ τὸν Καρκαβίτσα; Τὴ λογὴς ξιππα-
σμάρα εἶναι τούτη, ἀνάξια τῆς μνήμης ἑνὸς ποιητῆ,
πού πρέπει καὶ στὸ φρέσκο ἀπάνου χῶμα τοῦ τάφου
του νὰ πατῆς ἀπὸ τὴν καὶ πολλὰ προσεχτικὰ, γιατί
καὶ πεθαμμένος ὁ ποιητῆς, ὅσο εἶναι πάντα
αἰσταντικός, ὅσο μπορούσε νὰ πονεῖ, καὶ ἀπὸ περ-
πάτημ' ἀκόμα, βαρύτερο περ' ὅσο ταιριάζει;

Ὅταν τυπωθήκαν οἱ «Ἀντίλαλοι», τὸ πρῶτο
καὶ μόνον βιβλίον τοῦ Σπήλιου Πασαγιάννη, εἶμουν
ὁ πρῶτος καὶ ἴσως ὁ μόνος πού παρακαλεσμένος
τότε ἀπὸ τὸ περιοδικὸ ἢ «Τέχνη» νὰ γράφω γιὰ τὰ
νιδόγαλα λογοτεχνήματα, κοίταξα νὰ χαρακτη-
ρίσω τοὺς στίχους του μὲ τὴν προσοχὴ καὶ μὲ τὴ
συγκίνηση πού τοὺς ἀξίζανε, ἂν καὶ πρέπει νὰ ὁμο-
λογήσω πὼς οἱ στίχοι ἐκείνοι ἔτσι μὲ τὸ φῶς τους
κ' ἔτσι μὲ τὴ ζωγραφικότητά τους, δὲν εἶτανε καὶ
πολύ συμπαθητικοὶ στὴ συντροφιά τῶν νέων ἐπανα-
στατῶν τῆς «Τέχνης», πού τις ἀγάπες τους κρα-
τούσανε τότε πρότυπα μυστηριακά, καὶ συγνεφιασμένα
καὶ δυσκολοξεδιάλυτα. Ἐπειτα, ὅταν κάποιος θέ-
λησε ἀντίθετα νὰ κοροϊδίψῃ, ἀπάνου στοὺς στίχους
τοῦ Πασαγιάννη, τὸ ἀπάνου ἀπ' ὅλα πλαστικὸ καὶ
ποιητικὸ στοιχεῖο τῆς γλώσσας μᾶς, τὰ σύνθετα,
βγῆκα μ' ἕνα γράμμα μου στὸ «Ἄστυ» καὶ μί-
λησα πάλι γιὰ τὸ νόημα τοῦ σύνθετου, ἀπὸ τὴν
ἀφορμὴ τοῦ ποιητῆ, καθὼς ἔπρεπε. Ὁ Σπήλιος
Πασαγιάννης δὲν ξανατύπωσε ἄλλο βιβλίον, ὁ μόνος
τρόπος γιὰ νὰ νοιώσῃ κανεὶς ἄσφαλτα τὸ ὅποιον ξε-
τύλιμα τοῦ λογοτέχνη. Ἐστερ' ἀπὸ καιρὸ ἔβλεπα
κάποτε καὶ τότε βαλμένα στὸ «Νουμά» πεζογρα-
φήματα καὶ στίχους του. Οἱ στίχοι του μὲ και-
νούρια πιά μαστοριά. Σκοταδεροὶ στὴν ἐκφρασί-
τους, κοσινισμένοι στὴ γλώσσᾳ τους, καλάρρυθμοι
στὸ περπάτημά τους, μού παρουσιαστήκανε σὰν αἰ-
νίγματα πού κάτι ὠραῖο γυρίσανε νὰ πούνε, καὶ δὲν
τὸ λέγανε, εἶτε ἀπὸ καλλιτεχνικὴ ἀκαταδεξιά εἶτε
ἀπὸ ἀνημποριά. Τὰ πεζὰ του δὲν τὰ ξέρω καλά
καλὰ, ἔτσι σκόρπια καθὼς φαίνονταν καὶ ἀραῖα.

ΣΤΟΝ ΚΩΣΤΑΚΗ ΜΑΚΡΙΔΗ

(τὸν καραγκιοζάκο τῆς Πόλης)

Στὴν Πόλῃ λὲν σκοτώθηκε
κάθε βρωμάρης σκύλος·
μὰ τί ἀξίζει, ἂν σώθηκε
ὁ πιδὸ μαθὲς ψωφίλος;

ΛΕΚΑΣ ΑΡΒΑΝΙΤΗΣ

Γιατὶ μόνον τὸ βιβλίον μὲ τρεῖς, καὶ πολὺ δύσκολα
κατορθῶνα νὰ παρακολουθῶσῃ τὰ ἔργα στὰ περιο-
δικὰ καὶ στὴς ἐφημερίδες, ἀπὸ κακὴ μου συνήθεια
καὶ ἀπὸ ἀταξία μου. Ὅμως ἀπὸ τὰ δύο τρία πού
ἔτυχε νὰ περάσω τοῦ Σπήλιου, τὴ στιγμὴ τούτη,
δὲ θυμοῦμαι ποιά, ἔφτασα νὰ ξανοίξω ἕναν τεχνίτη
προικισμένο μὲ σπάνιο ταλέντο. Κι αὐτὸ θὰ εἶναι
ἐννοεῖται καὶ πὼς ποῦσε καὶ τὴν ποιητῆ μου ἀνε-
παρέλατη, καθὼς λέει ὁ ἀδερφός του. Μὰ πὼς
λοιπὸν δὲν ἔγραψα τίποτε γιὰ τὸ θάνατο τοῦ Σπή-
λιου Πασαγιάννη; Αἶ! μὰ πρέπει κανεὶς νὰ μὴ μὲ
ξέρῃ ἢ νὰ μὲ φαντάζεται ὑποκείμενον πολὺ διαφορε-
τικὸ ἀπ' ὅ,τι εἶμαι γιὰ νὰ τὸν κἀμῃ νὰ ἀπορήσῃ
μὴ τέτοια παραλείψῃ. Κ' ἔπρεπε νὰ τότε χτυ-
πήσῃ χτύπημα μᾶς μεγάλης κουταμάρας ἢ μᾶς
μεγάλης προστυχιάς, καθὼς τὸ ἔπαθε ὁ εὐγενικός
μου φίλος Κωστής Πασαγιάννης, γιὰ νὰ τὴ θεω-
ρήσῃ ἀπρεπὴ τὴ σιωπὴ μου καὶ νὰ τὴν ξηγήσῃ
καθὼς τὴν ξήγησε.

Ἄν ἔβγαζα ἐφημερίδα ἢ περιοδικὸ, καὶ σὴ-
παινα, ἢ ἐγὼ, ἢ τὸ περιοδικὸ μου καὶ ἢ ἐφημερίδα
μου, τότε μάλιστα. Θὰ εἶχε δίκιο. Ἄν εἶμουν
ταχτικός ἢ ἀταχτός συντάχτης ἢ συνεργάτης ἐφη-
μερίδας ἢ περιοδικοῦ, διορισμένος ἐπίτηδες, ἢ μὲ
πληρωμὴ, ἢ μὲ ὅποιον ἄλλην ὑποχρέωση, νὰ μιλοῦ
γιὰ τὰ πρόσωπα ἢ γιὰ τὰ ἔργα πού σχετίζονται
μὲ τὰ ὠραῖα γράμματα, κ' ἔρχονται καὶ ζοῦνε καὶ
πεθαίνουνε, καὶ σὴπαινα, δὲ θὰ εἶχαν ἄδικο νὰ πα-
ραξενευτῇ γιὰ τὴ σιωπὴ μου. Μὴν κοιτᾶτε τὸ
«Νουμά». Δὲν εἶναι αὐτὸς γιὰ μένα ἐφημερίδα.
Εἶναι ἄσυλο. Εἶναι τὸ κρενεδάκι πού κάθουμαι καὶ
ξεκουράζομαι καὶ ἀνοίγω τὸ στόμα μου, καὶ κουβεν-
τιάζω κάποτε. Μὰ διαβάτη; καὶ αὐτοῦ. Δὲν εἶμαι
δημοσιογράφος, δὲν εἶμαι λογιώτατος, δὲν εἶμαι δια-
βασμένος, δὲν εἶμαι πεζογράφος, δὲν εἶμαι ποιητῆς,
δὲν εἶμαι μουτζουρωτῆς τοῦ χερτιοῦ, δὲν εἶμαι τί-
ποτε ἀπ' ὅλα αὐτὰ τὰ μεγάλα καὶ τὰ λαμπρά,
δὲν ἐπαγγέλλομαι τίποτε ἀπ' ὅλα αὐτὰ τὰ ἕλα
κούτσουρα. Δὲ μιλοῦ καὶ δὲ σὴπαινα, ἀπὸ καμιά
κανενὸς εἶδους ἐπαγγελματικὴ ὑποχρέωση. Σωστὰ
σωστὰ, δὲ γράφω. Δὲν πληρώνομαι. Μάλιστα θὰ

πλήρωνα, ἂν εἶχα χρήματα, γιὰ νὰ μ' ἀφίουν ἤτυχο καὶ ὅσοι φίλοι καὶ ὅσοι ξένοι μὲ ἀναγκάζουν κάποτε νὰ συνεισφέρω κ' ἐγώ, θέλοντας μὴ θέλοντας, κάτι γιὰ τὸ χτίσιμο τοῦ διανοητικοῦ μας τοῦ παλατιοῦ, παλατιοῦ ἢ παλιόσπιτου, ὅπως θέλετε. Μὰ τί εἶμαι τότε; Εἶμαι μέσα στὸν ὄχλο τὸν κάθε λογῆς γραφιάδων, ἑνας μακιακὸς στιχογράφος κ' ἐγώ, γιομάτος ἀπὸ τεμπελιά καὶ ἀπὸ μεθύσι γιομάτος, μὲ ὅλες τὶς λατρεῖες μέσα μου καὶ μὲ ὅλες τὶς ἀπιστίες. Δουλεύω, κατὰ τὸ κέφι μου, ἀταχτ', ἀργά, ἀκάνονιστα, ἐλεύθερα, χωρὶς νὰ δίνω ἕναν παρὰ γιὰ τίποτε, ὅταν ἐγὼ θελήσω, ἢ ὅταν κανεὶς ἄλλος βρεθῆ ὅσο ἐνοχλητικὸς, ὥστε νὰ μ' ἀναγκάσῃ νὰ θελήσω. Σιχαίνομαι τὸν πεζὸ λόγο. Κι ἂν τότε μεταχειρίζομαι, εἶναι γιὰτὶ μὲ κείνον ὑπερασπίζομαι καὶ πιστοποιῶ τὴν τέχνη μου, τὶς ἰδέες μου, καὶ τοὺς ἔρωτές μου· καὶ μ' ἀρέσει ὁ πεζὸς ὁ λόγος, μόνο γιὰτὶ νοιώθω κάποτε στὸ πλεξιμό του, σὰν ἕνα μακρινὸ πολῦτροπο ἀντιλάλημα τοῦ στίχου. Μὰ καὶ στὸν πεζὸ λόγο καταφεύγω, καθὼς καὶ στὴν ποίηση, μὲ τὴν ὁρμὴ μιᾶς ἀγάπης, ποτὲ μὲ τὴν τάξη μιᾶς ὑποχρέωσης. Γι' αὐτὸ ἔγραφα κάπου: «Ἐτοιμάζουμε καὶ τάρθρα μας καθὼς συνθέτουμε τὰ τραγούδια μας», φράση πού τὸ νόημα τῆς μητ' αὐτὸ δὲν κατάλαβε μέσα σὲ μιὰν ἀλαφροστόχαση κριτικὴ του γιὰ τὸ δεύτερο τόμο τῶ «Γραμμάτων» μου στὴν καλὴ «Νέα Ζωὴ» τῆς Ἀλεξάντρας ὁ διηγηματογράφος Γκίικας.

Κι ἂν ἐκρυβε κάποιον ἀλήθεια ἢ σκέψη τοῦ Κωστή Πασαγιάννη πού θέλει καὶ καλὰ τὴ σιωπὴ μου προσβλητικὴ πρὸς τὴ μνήμη τοῦ ἀδερφοῦ του, τότε θάπρεπε νὰ βρυκολακιάσῃ μέσα στὸ νοῦ μου καὶ μέσα στὰ συρτάρια μου καὶ νὰ πεταχτοῦνε καὶ νὰ μὲ σαπίσουν στὸ ξύλο ὅλοι μου εἰς στοχασμοὶ καὶ ὅλες μου εἰς ἀγάπες, κάθε λογῆς θέματα καὶ σημειώματα καὶ σχέδια, πού ἢ μοῦ τρυπάνε τὸ μυαλὸ ἢ στέκονται παραρριμμένα στὸ χαρτί, καὶ ἀκόμα δὲν ἀξιοθῆκανε νὰ γίνουν τίποτε, τραγούδια ἢ μελέτες, ἱστορίες ἢ ἀρθρογραφίες, μύριες ἐντύψεις γιὰ πρόσωπα καὶ γι' ἀντικείμενα, ἔξαφνα ὅλος ἐκεῖνος ὁ μακρὸς ὁ κατάλογος πού προλογίζει στὸ ἀρθρο μου γιὰ τὸν «Ταμπουρᾶ καὶ Κόπανο» τοῦ Πάλλη, τὸ βαλμένο στὸ «Νουμᾶ», ἀπὸ τὴν «Ἰδέα τῆς Γυναίκας» ἴσαμε τὴν ποίηση τοῦ Βαλαωρίτη καὶ τοῦ Βεράρεν, πού ὑποσκέθηκα πὼς θὰ τὸν καταστρώσω σὲ δοκιμὴς μιᾶς κριτικῆς ἐργασίας μὲ τὸν τίτλο

ΦΥΛΛΑΔΕΣ ΤΟΥ ΓΕΡΟΔΗΜΟΥ*

ΣΤΗΝ ΑΘΗΝΑ

ΣΤΗΝ ΑΚΡΟΠΟΛΗ

Πρὶν ξεκινήσουμε γιὰ τὴ χώρα πού μπορούμε νὰ τὴν ποῦμε δική μας, πρέπει νὰ συμφωνήσουμε πὼς δὲ θὰ τῆς τὰ ψεγαδιάζουμε ὄλα, δὲ θὰ χαλνοῦμε τὸν κόσμον σὲ κάθε πῆδημα φύλλου. Εἶδεμῆ, περιττὸ τὸ ταξίδι. Ἀνοίγουμε τὶς ἐφημερίδες, καὶ διαβάζουμε δίχως κόπο τὶς ἀτιμιές, τὶς κλεψιές, τὶς μαχαιριές, ἢ καὶ τὶς γυναικοδουλειές πού ὀλομερὶς μᾶς δηγοῦνται, καὶ κάθε λίγο προσκαλοῦν τὴν Κυβέρνηση νὰ τοὺς δώσῃ λόγο.

(*) Ἡ ἀρχὴ σὲν ἀριθμὸ 350.

«Πεζοὶ δρόμοι», καὶ πού ἀκόμα προσμένεται, καὶ πού, πιστεύω, γιὰ καιρὸ θὰ καρτεριέται. Φαίνεται πὼς ὁ Πάλλης, ἀπὸ ζήλια, δὲ μ' ἀφίει νὰ καταπιασθῶ μὲ ποιητὴν ἄλλο ἀπὸ τὸν ἐκυτό του, κ' ἐγώ, τί νὰ γίνῃ; Πρέπει νὰ τὸν ἀκούσω!

Γιὰτὶ ἐδῶ εἶναι ὁ λάκκος τῆς φάβας, σύμφωνα μὲ τὴ ζηλευμένη λογικὴ τοῦ Πασαγιάννη. Ἐγὼ θαμαστῆς καθὼς εἶμουν τοῦ πεθαμένου ποιητῆ καὶ μάλιστα ἀναγκασμένος γιὰ τὴν προγραφή πού τοῦ ἔκαμε ὁ Πάλλης, ἐτοιμαζόμενα τώρα μὲ τὸ θάνατό του, νὰ ξεσκουμπωθῶ. Μὰ κρατήθηκα, σὰ φρόνιμος ἄνθρωπος, ἀγιά νὰ μὴ δυσαρεστήσω τὸν προφήτη τῆς Λίβερπουλ. Αὐτὸ εἶναι φράση τοῦ Πασαγιάννη. Καμαρώστε τὴν. Δηλαδή: Παρουσιάζω κατάλογο στὸν Πάλλη προσώπων καὶ πραγμάτων, ρωτώντας τὸν ἂν πρέπει νὰ μιλῶ ἢ νὰ σιωπῶ γιὰ κείνα. Ὁ προφήτης δίνει τὴν ἀδεια ἀπὸ δῶ μεγαλόψυχα καὶ σβύνει ἀπὸ κεῖ ἀλύπητα. Ἡ καὶ ἀπὸ μονάχος ὁ προφήτης «Ἀληθασσᾶς προστάζει, κάψτε τὰ Γιάννενα!» Κι ὁ Θανάσης Βάγιας, στὸ φτερό. Ἔτσι τῶχε ἢ μοῖρα μου. Πού συνειδητῆ καὶ καρδιά καὶ σκέψη καὶ πνοή, ἀδέσμευτα καὶ τρισελεύθερα! Σικλαδιά. Διάφορο. Τὴ δουλίτσα μας, καὶ ὁ ἀφέντης νὰν' καλὰ. Κ' ἔτσι ξηγιέται κιάλας γιὰτὶ λιθανίσαμε δουλόπρεπα στίχους πρόστυχους σὰν τοὺς Ταμπουράδες καὶ Κόπανους πού μυρίζουνε ταβέρνα καὶ πλουσταριό, καὶ ὡς τὴν ὄρα σωπαίνουμε γιὰ πρόζες, ἔξαφνα σὰν τοὺς ἀφρόπλαστους καὶ μοσκοβολισμένους Γρύλους καὶ Τρίτωνα.

Ὁμολογῶ πὼς ὅταν ἔτυχε κάποτε ν' ἀκούσω πὼς ὁ Πάλλης δὲ βλέπει μὲ καλὸ μάτι νὰ τυπώνονται στὸ «Νουμᾶ» ἔργα τοῦ Σπήλιου Πασαγιάννη, καὶ πὼς τὴ δυσαρεσκιά του τσουχτερὰ τὴ δῆλωσε, δὲν ἔκρινά σωστὸ τὸ μέτρο καὶ καθαρὰ τὴ δῆλωσα τὴ γνώμη μου μὲ τὸ πρόσωπο—δὲν τὸ θυμοῦμαι τώρα—πὺ ἔτυχε νὰ μιλήσω γιὰ τὴν ὑπόθεσιν τούτη. Δὲν μπορῶ νὰ φανταστῶ καὶ τὸ παραμικρότερο μπόδιμα σ' ἕνα κοντύλι, νὰ γράφῃ καὶ τάνόντ' ἀκόμα καὶ τάνήθικα. Ἀκόμα δὲν μπορῶ νὰ συμπαθήσω στὸ «Νουμᾶ» πού νόμισε πὼς ἔπρεπε, ἀπὸ σεβασμὸ πρὸς ἐμένα, νὰ κλείσῃ τὶς στήλες του σ' ἕνα νέο ποιητὴ πού μὲ εἶχε μ' ἕνα γράμμα του σκυλοβρίσει, σὰ καλὰ καθούμενα· μὰ ὁ νέος αὐτὸς ἔσρνε, στὴν πρώτη γραμμῆ, τὸν ποιητικὸ χορὸ, καὶ ὅ,τι μᾶς γνοιάζει καὶ ὅ,τι πρέπει νὰ στηρίζουμε, εἶναι τὸ τραγούδι του, καὶ ὅσο θέλει δὲς βρίζῃ. Ὅμως καὶ ἀπὸ τὴν ἄλλη τὴ μεριά, πρέπει καὶ τοῦτο νὰ

μολογήσω. Καλὰ καλὰ δὲν ξέρω γιὰτὶ ὁ ποιητῆς τῆς «Ἰλιάδας» τόσο τὸν ἀντιπάθησε τὸ μακρὰ τὴ διηγηματογράφο. Στὰ πολὺ ἀρχιὰ καὶ λιγόλογα γράμματα πού τυχαίνει κάποτε καὶ πότε νάλλοζουμε, κανενὸς μας δὲν τοῦ ἤρθε στὸ νοῦ μήτε νὰ γγίξῃ τὸ ἀντικείμενο τοῦτο. Μὰ νομίζω πὼς ἐπὶ τέλους δικαίωμα τοῦ Πάλλη εἶναι νὰ συμπαθῆ ἢ νὰ ἀντιπαθῆ, νὰ ἐνθουσιάζεται ἢ νὰ θυμῶνῃ μὲ τὰ διανοητικὰ ἔργα, ὅπως καὶ μὲ τὰ πρόσωπα, σύμφωνα μὲ τὶς ἰδέες του, μὲ τὴν ἀντίληψίν του, μὲ τὴ θρησκεία του. Καὶ ἀφοῦ μιὰ φορὰ γιὰ πάντα δὲ βρῖσκει ὁμορφὴ τὴ δουλειὰ τοῦ δεῖνα, μὲ τὴ γνώμη πού ἔχει γιὰ τῆς λογοτεχνίας τὸν προορισμὸ, καὶ ἀπὸ τὴ γωνιά πού θὰ ἀντίκρυζε καὶ ἀπὸ τὴ θέση πού θὰ ἐξέταζε τὸ ζήτημα, δὲν ἀποῶ γιὰτὶ ἔφτασε νὰ νομίσῃ πὼς θάκανε ἴσως καλὸ σὲ φύλλο σὰν τὸ «Νουμᾶ» πού τόσο γνοιάζεται γιὰ τὴν προκοπὴ του, τὸ σβύσιμο μιᾶς ἀσκήμιας. Ζήτημα γούστο, ἔσπασμα ἑνὸς ἀνθρώπου. Οἱ γνώμες καμιά φορὰ καὶ τῶ στοχαστικῶν, καὶ γιὰ ἔργα μολογημένης ἀξίας διαφέρουνε τεράστια μεταξύ τους, πού σοῦ ἔρχεται νὰ τρελλαθῆς. Ὁ Πασαγιάννης, γιὰ νὰ ξηγήσῃ τὴ σιωπὴ καὶ τοῦ Νιρβάνα, τὴ ρίχνει στὸ ὅτι ὁ ἀδερφός του ψιθύρισε κάποτε σταῦτι τοῦ δραματογράφου τοῦ «Χελιδονίου»: «Τὸ ἔργο σου δὲν ἀξίζει τίποτε». Ἐγὼ πάλι φωνάζω πὼς τὸ «Χελιδόνι» τοῦ Νιρβάνα εἶναι ἀριστούργημα. Ὁ Νιρβάνας ἔγραψε ἄλλοτε πολὺ στηλο ἀρθρο γιὰ νὰ δείξῃ πὼς ἡ σκέψή μου ἢ «Τρισεύγενη» δὲν ἀξίζει καὶ πολὺ. Ἀπὸ τοὺς Κορφοῦς ὁ Κονεμένος μοῦ ἔγραψε ὅταν βγήκε ἢ «Τρισεύγενη»: «Ἦστερ' ἀπὸ τὰ ποιήματα τοῦ Σολωμοῦ εἶναι τὸ ὠραιότερο ἔργο πού διάβασα στὴ φιλολογίᾳ μας.» Ζήτημα γούστο, ἔχουμα κερτοῦ, ἔσπασμα ἀνθρώπου. Μή-ρωτῆς.

Τὸ ὅτι σὴν πεθαμμένο ποιητὴ δὲ σημαίνει τίποτε. Συχνὰ σωπαίνω γιὰ ὅ,τι ἀδικωρῶ, γιὰ ὅ,τι καταφρονῶ. Συχνότερα σωπαίνω γιὰ ὅ,τι σεβόμα: καὶ ἀγαπῶ, γιὰτὶ δὲ μοῦ δόθηκε καιρός καὶ δὲν εἶχα ὄρεξη νὰ μιλήσω τὴ στιγμὴ πού θὰ τὸ περίμενε κανεὶς· δὲ μὲ τραβᾶνε καὶ πολὺ τὰ ζήτῃματα τὰ λεγόμενα τῆς ὄρας. Γιὰτὶ μπορεῖ νὰ ρίξω τώρα κάτι στὸ χαρτί μου, καὶ νὰ φανῆ ὕστερ' ἀπὸ δέκα χρόνια, γιὰτὶ μπορεῖ καὶ ἀνίσως ζῶ τότε, κ' ὕστερ' ἀπὸ δέκα χρόνια νὰ μοῦ ξανακαθῆ νὰ πῶ τὴ γνώμη μου γιὰ κάτι πού θάπρεπε τώρα νὰ τὸ πῶ. Ἀπεναντίας μίλησα γιὰ πρόσωπα καὶ γιὰ πρά-

Εἶναι δύσκολη, πολὺ δύσκολη ἢ δουλειὰ μας. Ὁ τι σπάρθηκε τὸ ἔργο μας τὸ χωράφι! Ὁ σπόρος πού ἔπεσε μέσα στ' ἄγιο του χωμα,—πὺ τὸ βλέπετε κιάλας ἄπλωμένο μπρὸς στὰ ψυχικά σου τὰ μάτια,—εἶτανε σπόρος γερός. Μὰ τοῦ καιροῦ ἐκεῖνου οἱ δουλευτάδες δὲν ἐνοιώθαν ἀπὸ φιλὰ κοσκινίσματα. Τονε σπείρανε λοιπὸν καθὼς βρέθηκε ἀπάνω σ' ἐκεῖνα τὰ δοξασμένα βουνά. Ἀπόμεινε μέσα καὶ ὁ σπόρος τῶν τούρκικων ἀγκυθίων. Ἐφεραν κ' οἱ σπουργίτες σπέρο ἀπὸ τὴ Δύση, καὶ τὸν ἀπόθεσαν ἀπάνω στὸ ἴδιο τὸ χωμα καὶ αὐτόν. Καὶ βλέπετε τώρα τὴν πυκνὴ αὐτὴ πρασινάδα, καὶ τρομάρα σὲ πᾶνει, μὴν τύχη καὶ πληθύνουν, καὶ θεριέφουν τὰ τουρκάγκαθα καὶ τὰ φραγκοδότανα, καὶ μᾶς πνίξουν τὰ κρηβοαγορασμένα μας τὰ σπαρτά. Μὰ τρομάρες ἀπλὲς κακὸ δὲ γιὰτρεῦουν.

Σοῦ τὰ λέγω αὐτὰ, ἐπειδὴ μπορεῖ καὶ τοῦ λόγου σου νάχῃς τὴ ρωμαίτικὴ τὴν πετριά τῆς ἀπελπισίας. Μοῦ φαίνεται σὰ νὰ εἶναι καὶ αὐτὴ σημάδι τῆς ἐποχῆς. Ὅποιος μας τύχη καὶ μισονοιώσῃ τὰ χάλια μας, νὰ τραδιέται σὲ μιὰ γωνιά καὶ νὰ χύνη μπόλικα δάκρυα, ἀθώρητος, ἀλόγητος, καὶ ἀνάκουστος. Σπολλάτη σου, Πατριώτη, πού ἄλλο δὲν κάμνεις παρὰ νὰ χαλνᾶς τὸ σηκότι σου. Ἄν εἶχες κου-

ράγιο νὰ τρέξῃς καὶ νὰ μᾶς ξεριζώσῃς μερικὰ γαδουράγκαθα, θὰ μᾶς ἐδειχνες ὄχι μόνο πὼς ζῆς, μὰ καὶ πὼς ζῶντας νοιάζεσαι καὶ τὴ ζωὴ τῆς πατρίδας σου.

Δουλειὰ, φίλε μου, καὶ πάλι δουλειὰ. Ὁ κόσμος νὰ χαλνᾶ, πάλι νὰ δουλεύουμε πρέπει. Ἄλλον τρόπο δὲν ἔχει.

Ὡς τόσο ἔξαφνα, καὶ μὲ τὰ φτερούγια τῆς ἀστραπῆς πού τὴ λένε Νοῦ, ἀπὸ τοῦ Κωσταντίνου τὴ χώρα, τὴν πεντάμορφη σκιάδα, βρεθήκαμε στοῦ Κέρωπα τὴν ὀλόχαρη, τὴν ἀθάνατη τὴν Ἀκρόπολη. Εἶναι νόχτα βαθεῖα, μὰ τὸ βάθος τῆς λάμπει διάφανο, ἔξαστερο, καθαρίο, ἀμέτρητο. Λὲς καὶ ὄλου τοῦ Ἄπειρου οἱ Πλανήτες κ' οἱ Ἥλιοι φανερώνονται καὶ γλυκοφέγγουν ἐδῶ. Ἀψηλά, πάντα ἀψηλά νὰ κοιτάζουμε ἀπὸ τέτοιους τόπους. Ἡ βαθογάλανη αὐτὴ ἢ ἀστροφεγγιὰ εἶναι μέρος τῆς Ἀττικῆς, καθὼς τοῦ Παρθενῶνα τῆς μέρος εἶναι ἢ πανώρια προμετωπίδα του. Κοίταγέ τα τᾶστέρια τῆς καὶ μέτρα τα ἂν μπορεῖς. Καὶ σὰν τ' ἀπομετρήσῃς, πρόσθεσε τὴν ἱερὴ τὴ σκόνη τῆς γῆς τῆς, καὶ τότες ἔχεις τὶς μεγάλες, τὶς δοξασμένες ψυχῆς πού φεγγοδόλησαν ἐδῶ πέρα,—ἀπὸ ἕνα Θεοῦ, ὡς ἕνα Καραϊσκάκη. Πέσε τώρα καὶ προσκύνῃσέ τὴν αὐτὴ τὴ σκόνη. Αὐτὴ νὰ

ματα πού θά μπορούσα ἀκοπα νά σπατάω, ἀνίσως και δέ μέ σπρώχνανε τυχαῖες δλου διόλου ἀφορμές.

Ἡ δόξα τοῦ ποιητῆ εἶναι κάτι πολύ διαφορετικό ἀπό τή δόξα, νά ποῦμε, τοῦ βουλευτῆ. Δέ γίνεται ἀπό μπόλικους ψήφους, ἀπό βρῆ ἐφημερίδων, ἀπό διαδήλωσες κἄπου ἀπό τὰ μπαλκόνια. Εἶναι σά μιάν ἱεροτελεστία ἀσύγκριτα ντροπαλή και συμμαζεμένη και ἀριστοκρατική, πῶς πολύ ἀπό σιωπή, παρᾶ ἀπό λόγο. Τό ὅτι φύλλο σάν τό «Νουμά», ἐφημερίδες, ἡ «Ἀκρόπολη», ὁ «Χρόνος», περιοδικό, τὰ «Παναθηναῖα», ἕνας esthète σάν τό Χρηστομάνο, δημοσιογράφος σάν τό Σταματίου, συγγραφέας σάν τόν Καρκαβίτσα, πεζογράφος σάν τό Βάκο, ποιητές μέ τήν τέχνη τοῦ Μαλακάση, μέ τήν ὀρμητική φαντασία τοῦ Σκίπτη, μιλήσανε γιά τό Σπήλιο Πασαγιάννη, καθῶς μιλήσανε, φτάνει γιά τή δόξα του. Μακάρι κ' ἐμάς ἔτσι νά μάς ὁμολογοῦσε ὁ θάνατος! Πολύ καλῶς κάμαν «Αἱ Μούσαι» νά τοῦ πλέξουν ἔτσι τό ἐγκώμιο. Μά ἡ ἔπρεπε νά ζητήσουν ἐπίτηδες τή γνώμη και ἄλλων, πέντε δέκα, ἰσότητων τοῦ πεθαμμένου ποιητῆ, κι ἀνίσως δέν ἀπαντοῦσαν ἐκεῖνοι, τότε νά τοὺς σημαδεύουν και νά τοὺς πομπέψουν ἢ ἀφοῦ κρίναν ὀρθῶς νά τοῦ κάμουν ἔτσι τό μνημόσυνο, μόνο ἀπό τὰ γραμμένα τοῦ ἐνός και τοῦ ἄλλου, δέν ἔπρεπε νά δεχτοῦνε στίς σελίδες του; μέσα ἄπρεπα παράπον καὶ κατηγορίες ἀνάξιες, ὅσο κι ἂν τὰ δικαιολογεῖ ὁ πόνος τοῦ χαμένου ἀκριβοῦ ἀδερφοῦ.

ΚΩΣΤΗΣ ΠΑΛΑΜΑΣ

ΤΟ ΠΙΝΕΙΟ

Πολεμιστὲς μὲ τὸ αἷμα σας ποτίσατε
Τὸν τόπο ἐδῶ. Οἱ γόοι κ' οἱ φωνῆς τοῦ θριάμβου
Ἐτάραξαν γιά χρόνια τοὺς ἀντίλαλους
Τῶν βράχων και τῶν ἡσυχων γῆραι κοιλιάδων.

Κι δμως τί ἀπόμεινε; Τρανῆς παλληκαριῆς
Τῶν Ἑλλήνων κι ἄγριοι ἡρωῖμοὶ τῶν Τούρκων
Σάν καταγίδα πέρασαν, σάν δνειρο
Ποῦ μιά νύχτα κακὴ τῆχει γεννήσει.

Και τώρα οὐτὲ σὰ θύμηση δὲ φτάνουνε
Στὸ νοῦ τοῦ ξέγνοιαστου κ' ἐρημικοῦ διαβάτη.
Ἐχτροὶ και φίλοι κι ὅλα ἐσθῆσαν, κῶνεσαν
Στὴ σιγή τοῦ ἄπειρου Παντός και τῆ γαλήνης.

ΜΑΞΙΜΟΣ ΔΩΡΟΣ

εἶναι ἡ θρησκεία σου, αὐτὴ ἡ λατρεία σου. Σὰ ζαρὲν ἡ καρδιά σου ἀπὸ ἐννοίεσ και ἀπὸ πάθη, ἀνέβαινε τὴν Ἀκρόπολη, καὶ βλεῖς πῶς μεγαλεῖο και πόση ζωὴ μπορεί νά κρύβη ἕνας γκρεμισμένος τοῖχος, ἕνα σπασμένο λιθάρι, ἕνα θρούβαλο, μέσα στὴν ἀμίλητη νύχτα. Ἀνέβαινε, και λόγιαζε πῶς χαμογελάει ἡ ἀθάνατη ἀρχαιότητα κάτω ἀπὸ τέτοια οὐρανόχαρη σωπασία. Μὴν κοιτάζης μοναχὰ τοῦ Παρθενῶνα τὰ αἰώνια τὰ κάλλη, —αὐτὰ κι ἂν δέν τὰ λατρεύης ὅσο τοὺς πρέπει, δέν πολυκολάζεται ἡ ψυχὴ σου. Τὸ πολύ θάπορῃσ ὁ κόσμος πού δὲ σὲ μάγεψε ἢ θεῖα δύναμη τῆς Ὀμορφιάς, δὲ σὲ μέθυσε ὡς ἐκεῖ ἡ ἐθνικὴ ἢ περηφάνεια. Τὰ κάλλη ἔμωσ πού πρέπει νά τάνιστορῇ ὁ νοῦς και πάντα νά τὰ λατρεῖς ἐδῶ ἀπάνω, εἶναι τὰ κάλλη τῆς Ἀρετῆς, πού σὰ δίδωμο ἀστέρι εἶναι πότες μαζὶ μέ τὴν Τέχνη σ' αὐτὸ τὸ ὄμορφο, και τὴ πλημμύριζε δέξα τῆ.

Ἀρετὴ ἔλεγαν τότες τὴν παλιμαριῆ καὶ τὴ λεβεντιά. Στὴ γιγὴ δὲν περνοῦσε πολὺ νὰ μὴν πατήσ' αὐτὸ τὸ χῶμα τὸ βασιλικὸ τῆς τὸ πόδι. Ἀπὸ τῆ Μυκῆνα σ' Ἄργος, ἀπὸ τ' Ἄργος στὴ Σπάρτη, ἀπὸ καὶ στὴν Ἀθήνα, στὴ Θήβα, στὴν Κόρινθο, πετοῦσε και πήγαινε ἡ Ἀθάνατη Ἀρετὴ, ἀκολουθοῦσε κατ' ἀλαμπρῆ ἢ θεῖα ἢ Τέχνη και τῆς ἔστηνε, ὅλο τῆς

ΣΕΒΑΣΤΟΠΟΥΛΕΙΑΔΑ

Φίλε Νουμά,

Τὸ θέμα πού βραδέφτηκε στὸ Σεβαστοπούλειο διαγωνισμὸ νομίζω ἀξίζει νὰν τὸ τυπώσῃς ὁ Νουμάς. Ἔτσι τελειωτικὰ θά δοῦμε ὡς πού μπορεί νὰ φτάσῃ ἡ Ρωμείκη ζεβζεκία και κακοθήεια ἢ ζεβζεκία ὥστε νά δίνει χρήματα γιά τέτοιες μωροδισούνεσ κ' ἢ κακοθήεια ὥστε νὰν τὶς βραδέβει.

ΛΕΚΑΣ ΑΡΒΑΝΙΤΗΣ

ΟΙ ΠΡΟΓΟΝΟΙ ΗΜΩΝ

ΕΓΕΝΟΝΤΟ ΕΠΙΦΑΝΕΣΤΕΡΟΙ ΕΝ ΤΟΙΣ ΠΟΛΕΜΟΙΣ
Η ΕΝ ΤΟΙΣ ΓΡΑΜΜΑΣΙΝ;

Οἱ ἡμέτεροι πρόγονοι ἐν τε τοῖς πολέμοις και ἐν τοῖς γράμμασιν εἰπέρ τις και ἄλλος λόγος διεκρίθησαν και τὰ περιφανῆ αὐτῶν ἔργα πολεμικὰ τε και διανοητικὰ πρόκεινται τοῖς λοιποῖς (ὡς) ἐξοχα ὑποδείγματα φιλοπικτρῆσ ἀρχιφονῶσ και διανοητικῆσ ἀναπτύξεωσ οὐ τῆσ τυχοῦσῃσ. Πολλὰ δ' εἰς τοῦτο συνεβάλλοντο αἷτια, ὧν σπουδαιότερα τὸ τε κλίμα και ἡ τοῦ ἐδάφους φύσις, ἧτις και ἐν τῇ ξηρᾷ [νὰ ξηρανοῦσ!] και ἐν τῇ θαλάσῃ (ἰταμοῦσ) τῆσ πατρίδουσ προασπιστὰσ παρεσκευάζεν. Ἐν τισὶ δὲ πόλεσιν, ὡς ἐν Σπάρτῃ, τὸ πολίτευμα μέγιστα εἰς τὴν βελτίστην στρατιωτικὴν ὀργάνωσιν συνετέλεσε και τοὺς πολίτασ τὸ καλῶσ ἀποθανεῖν τοῦ αἰσχροῦ ζῆν μᾶλλον νὰ αἰρῶνται ἐποίησε. Διὸ και ὁ Πλούταρχοσ περὶ τῆσ Σπαρτικῶν ἀγωγῆσ και παιδείουσ λέγει ἀγράμματα μὲν οὐ τῆσ χρεῖασ ἕνεκα ἐμάθανον, [ὑμεῖσ δὲ τῆσ χρεῖασ ἕνεκα συγγράφετε] ἢ δ' ἄλλη πᾶσα παιδεία πρὸσ τὸ ἀρχεσθαι καλῶσ ἐγένετο και καρτερεῖν πονοῦντα και νικᾶν μαχομένονα. Ἐν Ἀθήνασ ἡ παιδεία ἔβαινε παραλλήλωσ τῇ τοῦ σώματοσ ἀσκήσει, οὕτω δὲ βλέπομεν και αὐτὸν τὸν Διόσχυλον, τὸν ὑπὲρ τοῦ και αἰθεροβάμονοσ φαντασίας ποιητῆν, τὸν ἐπιδρῶντα ἐπὶ τῶν θεατῶν διὰ τοῦ θαυμαστοῦ και τοῦ ἀσυνήθουσ, ἐλαύνοντα τὴν κόπην ἐν Σαλαμῖνι μετὰ τῆσ αὐτῆσ (ἰταμότητοσ), μετ' ἧσ ἐπαλλε τὸ δόρυ ἐν Μαραθῶνι. Ἐν τοῖς Μηδικοῖσ ἰδίᾳ πολέμοισ οἱ ἀρχαῖοι ἡμῶν πρόγονοι περιφανέστατα ἐτεκμηρίωσαν τὰσ στρατιωτικὰσ αὐτῶν ἀρετάσ, δι' ὧν περικλεῖτεσ ἦσαντο νίκασ ἐν τε Μαραθῶνι και Σαλαμῖνι, ἐν τε Πλαταιαῖσ και Θερμοπύλαισ και ἀλλαχοῦ, εἰ; Ἀρεωσ ἔργον μειγνύ-

μενοι πολύστονον και εἰσ φυγὴν αἰσχροῦν και ἱπνοειδίστον τὰσ πολλὰσ τῶν πολεμῶν μυριάδασ τρέποντεσ. Τίς δὲν θαυμάζει τὴν καρτερίαν τὴν ἀξιάγαστον και τὸ ἠρωϊκὸν μένοσ τοῦ Λεωνίδου και τῶν περὶ αὐτόν, και τίς δὲν αἰρεται εἰσ θεῖαν και ὑψηλὴν περὶ πατρίδουσ ἐννοίαν, ἀναλογιζόμενοσ τὸν ὑπὲρ ἐλευθερίας ἱερὸν αὐτῶν ἔρωτα και τῆν ἐν τοῖσ νόμοισ ἀδιάσειστον ἰμμονῆν, τὴν ἐξόχωσ δικτυπομένην ἐν τῇ τῶν πεσόντων ἐπιγράμματι αὐ ξεῖν [ἀνθρακικὸν ὄξυν νὰ σὲ κόψειν] ἀγγέλλειν Λακεδαιμονίοι; ὅτι τῆδε κείμεθα τοῖσ κείνων βήμασιν πειθόμενοι; Ὁ τε χῶροσ και χρόνοσ δὲν ἐφαρκοῦσιν, [ἐπιλείπει σε ὁ χρόνοσ] ὅπωσ και ἀμυδρὰν εἰκόνα παράσχω τῶν μεγάλων ἐν πολέμοισ προγονικῶν ἔργων, ἄτινα μέγξ κῦδοσ [κῆδοσ πού σου χρειάζεται] αὐτοῖσ προσεπόρισαν. Ἀλλὰ και οἱ νεώτεροι οὐδὲλωσ ἐν τούτοισ ὑστερήσαντεσ, ἄλλ' ἐν πολλοῖσ μάλιστα ἐκεῖνοσ ὑπερβάντεσ, ἐκτῆσαντο κλέοσ ἀρθητόν, δι' ἣν [πού πάει, μωρέ, τὸ δ' ἦν;] πρὸσ κοσμοκρατορίαν ὅλην διεξήγαγον γιγαντομαχίαν. Θαύματα ἀληθῶσ δύναται τις νὰ θεωρήσῃ τὰσ πλείστασ τῶν μαχῶν τῶν ἡμῶν ἐκείνων, ὧν ἐν ταῖσ καρδίαισ ἀνήφαιστον ἕκαστε τῆσ ἀγνῆσ φιλοπατρίασ πῦρ. [πότε θά μάθετε νὰ μὴ λῆτε ψέματα;] Διὸ ἐν ὅσῳ ὁ κόσμοσ τιμᾶ και γερκίρει, ὡσ προσήκει, τοὺσ ἡρωασ, οἵτινεσ διὰ τοῦ τιμίου αὐτῶν αἵματοσ καθήρδευσαν [πρόσεχε τί λέεσ] τὸ τῆσ ἐλευθερίας ἀγλαόκαρπον δένδρον και ὧν τὰ ὄσση ἐλευκάνθησαν ἀνὰ τὰ ὄρη και τὰσ πεδιάδασ, ὁ Κολοκοτρώνησ και ὁ Κανάρησ, ὁ Μιαούλησ και ὁ Διάκοσ και ἡ λοιπὴ χορεία τῶν ἐλευθερωτῶν τῆσ πατρίδουσ, ἡ και μητρός και πατρός ἡγοῦντο τιμωτῶν και σεμνότερων, θέλουσιν εἶναι τὰ ἐρίτιμα ἡμῶν λατρεῦματα. — Ἐν τοῖσ γράμμασιν τοσαῦτασ και τηλικαῦτασ ἀρετάσ ἀνέπτυξαν οἱ ἀρχαῖοι ἡμῶν πρόγονοι και οὕτωσ ἐπιφανεῖσ ἐγένοντο, ὥστε δικαίωσ θεωροῦνται δημιουργοὶ τοῦ πολιτισμοῦ. Οὗτοι διεμόρφωσαν γλῶσσαν εὐπλαστον και ἠδέικν, ὡσ εἶναι ἡ τῆσ ἀπῆδονοσ φωνή, [χῆνα πούσαι, ἐσὺ καθῶσ κι' οἱ δασκάλοι σου] μουσικὴν οὐρκνίκοσ ἠχῆσασαν φθόγγουσ και φιλοσοφίαν ἡγεμονικὴν περιβαλλομένην πορφύραν. Τὰ ἐμνηρικὰ ἔπη, καίπερ πρὸ τριῶν χιλιετηρίδων ποιηθέντα, ὁμωσ, ὡσ τὰ ἔργα τοῦ Φειδίουσ και Πραξιτέλουσ, φαίνονται ἐτι πρόσφατασ και νεουργά, ὡσ δὲ ἡ τοῦ Πάλλεωσ μεταγλώττισισ τρανεστάτα ὑπερκαταδεικνυσιν, και ἐπ' αὐτῶν ἀπανθεῖ χάριε, διάνοιαν αἰεθαλῆ ἐπιδεικνύουσα και ψυχὴν ἀγῆρω ὑπεμφαί-

ἔστηνε μνημεῖα και ἀγάλματα. Κι εἰταν ἤρθε ἡ ὦρα νὰ ρημάξῃ ὁ τόποσ, και πέτρασ πάνω στὴν πέτρα νὰ μὴν ἀπομείνη, εἶταν ξεψύχησε και ἐστερνε ὁ ἡρωασ, και διώχτηκε ἢ Ἀρετὴ ἀπὸ κάθε χῶρα, κάθε κάμπο και κάθε καλύδι, πάλι δὲν ἀποκόττησε ἡ Ἑλληνοκαρδῆ Θεὰ νὰ τὴν ἀφήσῃ ὀλότελα τὴν ἀγαπημένη τῆσ γῆ, μόνο περιλύπη πῆρε τὰ ψηλὰ τὰ βουνά, και πλανιόσυνταν ἐκεῖ πανέρημη, ἀγνώριστη, καταφρονεμένη. Πού λευτεριά τώρα νὰ τὴ λαμπρύνῃ, πού τέχνη νὰ τὴ δοξάσῃ! Ἀμέτρητα εἶταν τὰ χρόνια τῆσ ρήμαξῆσ. Ἐπρεπε Θεὰ νὰ εἶναι, γιά νὰ ζῆσῃ στὰ ὄρη δίχωσ δόξα τόσουσ αἰῶνεσ! Μά εἶτανε Θεὰ, κ' ἔζησε. Σὰ νὰ τὸ προφήτευσ πῶσ θά κατέβῃ πάλι μιά μέρα στοὺσ πρώτοσ τοὺσ κάμποσ. Ἦρθε ἡ μέρα, χτύπησε ὁ χρόνοσ τ' ἀναστασιμο σήμαντροῦ, ἀναγάλησε ἡ ξεχασμένη Θεὰ, και μαζεῖνε γού, ἀναγάλλησε ἡ ξεχασμένη Θεὰ, και μαζεῖνε τῆγιάζει τὰ μυριασάσνιοτα, τὰ μισαγριασμένα παιδιὰ τῆσ. Εἶταν τὸ δεῦτερό τῆσ τ' Ὀμηρικὸ πανηγύρι, μέ τὰ ἴδια τὰ τραγοῦδια, τὴν ἴδια τὴν ἀπλότητα, μά μέ σκοπὸ ἀπὸ τῆ γῆσ ὡσ τὰ οὐράνια πῶ ἀψηλότερο. Δὲν εἶτανε γιά μιάν Ἑλένη ἢ ἀγῶνασ μαεσ τώρα, —εἶτανε γιά λευτεριά και γιά πατρίδα.

Ἡρωϊκὸ πανηγύρι στολισμένο μέ τὴ χόρη τῆσ

νιότησ και μέ τὰ μάγια τῆσ λεβεντιάσ. Οἱ καρδιῆσ τοῦ Κολοκοτρώνησ και τοῦ Ἀνδρούτσου βλάσαν τὰ ταίρια τοῦ Μιλιτιάδῃ θά μάεσ φυτρώσων ἀργότερα. Θὰ φυτρώσων ἐκεῖ πού τώρα βλεῖταισ ἀγκάθια, και σοῦ ἔρχεται νὰ μυρολογᾶσ. Ἀφινε τα τῆσ Ἀθήνασ τὰ τρωινὰ παλικάρια νὰ πηγαινῶνε στοῦ μπαρμπερῆ και νὰ λαδῶνουν τὰ γένεια τοῦσ. Ἦ' αὐτί σου νὰ μὴ δρώνῃ γι' αὐτό. Εἶδαμε και χερότερα στὸν καιρὸ μαεσ. Εἶδαμε και Βλάχουσ σφυγγαριασμένοσ ἀπὸ τὴν παραλοσία νὰ γίνονται λιοντάρια στὸν πῆλεμο. Ἐνα ἔθνοσ δὲν ξεψυχάει εὐκολα, μιά και νὰ γεννηθῇ. Τὸ ρωμιόπουλο δὲν μπορεί νὰ βγῇ κι ἀπὸ ἕνα ἔλογο χερότερο. Τᾶλογο πού γεννήθηκε ἀπὸ σόγι, θά τὸ δειξῇ μιά μέρα τὸ σόγι τοῦ, κ' ἔχε το σὺ μέσα σταχούρι δεμένο, καλοθερμένο, ἀγύμναστο. Ἐννοια σου, και θά σαλέψῶνε πάλι. Πάλι θά τὰ ξανακάμῃ τὰ μάγια τῆσ ἡθεῖσ και τῆσ Ἀρετῆσ, πάλι θά λάμψῃ κ' ἡ οὐράνη ἢ Τέχνη μαεσ τῆσ. Ἡ Δόξα τὸ χῶμα αὐτὸ δὲν τ' ἀφίνει. Ἐθνοσ πού ὑστερ' ἀπὸ τόσα βάσανα ζῆ, και πού ἔχει μπρός του ἄπειρο στάδιο γιά ἡρωῖσμὸ, τέτοιο ἔθνοσ νὰ μὴν ἀγωνιστῇ, νὰ μὴν πολιτιστῇ και νὰ μὴ δοξαστῇ δὲν μπορεί.